

ספרות עברית וכללית

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר),
דרמה ומונודרמה — (30x2) — 60 נקודות
פרק שני – שירה (פיוט, שירת ימי הביניים,
השירה העברית במאה ה-20) — (20x2) — 40 נקודות
סה"כ — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
שום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) דרמה ומונודרמה

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-12 (לכל שאלה — 30 נקודות; סה"כ — 60 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים "בתו של רבי עקיבא והנחש" שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לרבי עקיבא היתה בת.
אמרו לו הפלדיים:¹ אותו היום שנכנסת לבית החפה,
מביש אותה נחש, והיא מתה.
היה דואג על הדבר הרבה.
אותו היום, נטלה את המכבנה,² נעצה אותה בסדק,
קרה שישבה [שננעצה] בעינו של נחש.
בבקר, כשנמלה אותה, נסרד ובא הנחש אחריה.
אמר לה אביה: מה עשית?
אמרה לו: בערב בא עני, קרא בפתח, והיו טרורים כל העולם בסעדה,
ואין שומע לו.
קמתי, נטלתי את מנתי שנתתם לי, ונתתיה לו.
אמר לה: מצוה עשית.
יצא רבי עקיבא ודרש: "וצדקה תציל ממות" (משלי י, ב).
ולא ממותה משנה, אלא ממותה עצמה.

1 כלדיים — רואים בכוכבים (אסטרונומים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השער.

תאר את המעשה שעשתה הבת של רבי עקיבא בסעודת החתונה שלה, והסבר מה הוא תורם להבנת המשמעות של מעשה החכמים.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה היצירה.

סיפור קצר

2. יד ושם / אהרן מגד

באחת מן השיחות בין רעיה לבין רחל, רעיה פונה לרחל ואומרת: למה את עושה מזה עניין גורלי כל־כך? את מפחידה אותי! מהו העניין הגורלי שרעיה רומזת עליו? תאר את העמדה של רעיה, של רחל ושל סבא זיסקינד בעניין זה, והסבר מדוע כל אחד מהם נוקט דווקא עמדה זו.

3. המחרוזת / גי דה־מופסאן

תאר שני מפגשים בין הדמות המרכזית בסיפור זה ובין שתי דמויות אחרות בו, והסבר את ההשפעה של כל אחד מן המפגשים על עלילת הסיפור.

4. יד ושם / אהרן מגד או המחרוזת / גי דה־מופסאן או סיפור קצר אחר

תאר את הסיום של סיפור קצר שלמדת. לדעתך, האם הסיום שתיארת הוא אופטימי או פסימי או שילוב בין שניהם? הסבר והדגם את דבריך.

דרמה

5. בעלת הארמון / לאה גולדברג

אמון וחוסר אמון הם נושאים מרכזיים במחזה "בעלת הארמון". הסבר כיצד אמון וחוסר אמון באים לידי ביטוי ביחסים בין לנה לבין זאברודסקי, וביחסים בין לנה לבין דורה.

6. ילדי הצל / בן־ציון תומר

תאר את מערכת היחסים בין יורם לבין נורית, והסבר כיצד מערכת היחסים הזאת משפיעה על כל אחד מהם.

7. אנטיגונה / סופוקלס

המחזה "אנטיגונה" נכתב בימי יוון העתיקה, אך המתואר בו רלוונטי גם לימינו. תאר שניים מן הנושאים שהמחזה עוסק בהם, והסבר את הרלוונטיות שלהם לימינו.

8. בית בובות / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א - ב.

א. מה נורה מחליטה בסיום המחזה? הסבר כיצד היא מצדיקה את החלטתה בנוגע לילדיה.

(20 נקודות)

ב. האם אתה מסכים עם ההחלטה של נורה? נמק את דבריך ובסס אותם על עלילת המחזה.

(10 נקודות)

9. אויב העם / הנריק איבסן

מתח וחשש מפני הצפוי להתרחש מלווים את הקריאה במחזה "אויב העם". הסבר והדגם קביעה זו על פי עלילת המחזה, וכתוב כיצד בסיום המחזה המתח והחשש נעלמים.

10. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

המחזה "ביקור הגברת הזקנה" מבקר דפוסי התנהגות אנושית כמו נקמנות, צביעות, שחיתות, בגידה ורדיפה אחרי כסף.

בחר בשלושה מדפוסי ההתנהגות האלה, ותאר כיצד הם באים לידי ביטוי במחזה.

מונודרמה

11. לרקוד עם אבא / איציק ויינגרטן

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. לפניך קטע מן המונודרמה "לרקוד עם אבא", ובו הבן מספר על היחסים שלו עם אביו. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
- אם הייתי קורא לאבא שיעשה משהו, שאני יכול לעשות בעצמי, אבא היה אומר: "בן שלי, אל תהיה...!", ואני הייתי יודע להמשיך. הייתי אומר: "תלוי".
- הסבר כיצד קטע זה משקף את מערכת היחסים בין הבן לבין אביו, כפי שהיא באה לידי ביטוי במונודרמה כולה. (18 נקודות)
- ב. תאר את חייו של הבן לאחר מות אביו. (12 נקודות)

12. אחת זקנה / נאוה סמל

- לפניך דברים שחנה אומרת לתלמידי הכיתה. קרא אותם, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.
- אני לא אחזור לשם! הם מתנדנדים על אנייה שנסחפת מהר מהר אל החוף. אל הסוף. לי יש עדיין משוטים קטנים ואני יכולה לחתור.
- א. הסבר את המטפורה שבאמצעותה חנה מדגישה את ההבדל בינה ובין הדיירים האחרים בבית האבות. (10 נקודות)
- ב. תאר את סיום המונודרמה, והסבר אם ההבדל שכתבת עליו בסעיף א בא לידי ביטוי גם בסיום. (20 נקודות)

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 13-19 (לכל שאלה — 20 נקודות; סך־הכול — 40 נקודות).

פיוט

13. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְדִיד נֶפֶשׁ / ר' אלעזר אזיכרי

יְדִיד נֶפֶשׁ אָב הַרְחֵמוֹן, מְשִׁיךְ עֲבָדֶיךָ אֶל רְצוֹנֶךָ,
יְרוּץ עֲבָדֶיךָ כְּמוֹ אֵיל, יִשְׁתַּחֲוֶה מוֹל הַדָּרֶךְ,
כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתֶיךָ מִנִּפְתַּת צוּף וְכָל טַעַם.

הַדּוֹר, נָאֵה, זִיו הָעוֹלָם, נִפְשֵׁי חוֹלַת אֲהַבְתֶּךָ;
אֲנֵא א-ל נָא רְפֵא נָא לָהּ בְּהִרְאוֹת לָהּ נַעַם זִינֶךָ;
אֲז תִּתְחַזֵּק וְתִתְרַפֵּא וְהִיִּתָּה לָךְ שְׂפַחַת עוֹלָם.

וְתִיק יִהְיוּ רַחֲמֶיךָ וְחוּס נָא עַל בְּן אוֹהֲבֶיךָ,
כִּי זֶה פְּמֹה נִכְסֶיךָ נִכְסֶיךָ לְרֵאוֹת בְּתַפְאֲרַת עֲזֶיךָ,
אֲנֵא, א-לִי, מִחֲמַד לִבִּי, חוֹשֶׁה נָא, וְאֵל תִּתְעַלֵּם.

הַגִּלָּה נָא וּפְרֹשׁ, חֲבִיבִי, עָלַי אֶת סֵכֶת שְׁלוֹמֶךָ,
תֵּאִיר אֶרֶץ מִכְבוֹדֶיךָ, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ.
מֵהָר, אֲהוּבִי, כִּי בָּא מוֹעֵד, וְחַגְגִּי כִּימֵי עוֹלָם.

בחר בשניים מציורי הלשון בפיוט, פרש אותם, והסבר כיצד הם מסייעים לדובר לבטא את רגשותיו כלפי האל.

שירת ימי הביניים

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְדַעְתַּנִּי בְטָרָם תְּצַרְנִי / ר' יהודה הלוי

יְדַעְתַּנִּי בְטָרָם תְּצַרְנִי, / וְכָל עוֹד רוֹחֵךְ בִּי – תְּצַרְנִי.
הֵיִשׁ לִי מֵעַמָּד, אִם תִּהְיֶה פָּנִי, / וְאִם לִי מִהֶלֶךְ, אִם תְּעַצְרְנִי?
וּמָה אֹמֵר? – וּמִחֲשָׁבֵי בִידֶךָ! / וּמָה אוֹכַל עֲשֶׂה עַד תְּעַזְרְנִי?
דְּרָשְׁתִּיךָ בְּעַת רְצוֹן – עֲנֵנִי / וְכַצְּנֶה רְצוֹנֶךָ תְּעַטְרְנִי,
הִקְיַמְנִי לְשַׁחַר אֶת דְּבִירֶךָ / וְאֶת שְׁמֶךָ לְבִירֶךָ עוֹרְרְנִי!

הצג את הרגשות של האדם המתפלל לאלוקים, והסבר את התרומה של אמצעי אמנותי אחד לעיצוב רגשות אלה.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שֶׁפֶל רוּחַ / ר' שלמה אבן-גבירול

שֶׁפֶל-רוּחַ, שֶׁפֶל-בְּרֶךְ וְקוּמָה, / אֶקְדֶּמְךָ בְּרַב פֶּחַד וְאִימָה.
לְפָנֶיךָ אֲנִי נֹחֵשֵׁב בְּעֵינִי / כְּתוֹלַעַת קִטְנָה בְּאֶדְמָה.
מְלוֹא עוֹלָם, אֲשֶׁר אֵין קֶץ לְגִדְלוֹ, / הִכְמוּנִי יִהְיֶה לְךָ, וּבִמָּה?
הַדְרֶךְ לֹא יְכִילוֹן מִלְּאֲכִי-רוּם – / וְעַל אַחַת אֲנִי כְּמָה וְכְמָה!
אֲשַׁחַר אֵל בְּרֵאשִׁית רְעִיוֹנִי / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִּהְיֶה לֵל כָּל גִּשְׁמָה.

בשיר זה בא לידי ביטוי מתח בין שפלות ובין גדולה. הסבר כיצד אחד מן האמצעים האמנותיים בשיר מסייע לעצב את המתח הזה, והדגם מן השיר.

השירה העברית במאה ה-20

ארץ-ישראל וירושלים

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סְבִי הָיִו לֹוּ בְגִדֵי פְהֻמָּה שְׁקוּפִים
 וְרַקְמָה לֹוּ אִמּוֹ בְּדֶשׁ הַכְּתָנֹת
 הַתְּכֵלֶה פְּסִי זָהָב יָפִים.
 וְחֻקְקָה לֹוּ אֶת שְׁמוֹ בְּעֵנָג
 בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אוֹר מְזַקֵּק.
 סְבֵא שְׁלִי, מוֹרְד בְּזוֹ רְפָאֵל חֻקֵּק.

וְעֵלָה סְבִי כְּאַבְרָהָם מֵאוֹר
 מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוֹר.
 עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלְדָת.
 וְלֹא הִיָּתָה

לֹוּ עוֹד הַכְּתָנֹת הַנְּחַמְדָת.

וְאַבְדָּה לֹוּ שְׁרָרְתוּ

וְאַבְל נָגָה פְּנִיּוֹ

וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף

וְנִשְׁחַט הַזָּהָב.

וּבְשֻׁנָּיִם רַכַּל סְבִי מְכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו

בְּגִדִים בָּלִים, מְרַכְּלֵת אֶכְזָב

לְשׁוֹנוֹ כְּבִדָּה, נְבִיא נֶעְזָב.

סְבֵא שְׁלִי מְלֶךְ עֲצוּב.

נּוֹלַד בְּבִגְדֵי מְשִׁי וְרַקְמָה בְּגִדֵי תְּמוּדוֹת.

וּכְאַשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ

נִשְׁחַתוּ בְּגִדָיו נִשְׁחַת הוֹדוֹ.

רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תְּכָרִיךְ פְּעֻטָּרַת

טְלִית שְׁקִיבָל מֵאַבְיוֹ טְלִית יְרֻשָּׁה

חֻקְקָה תְּכֵלֶת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה.

וּלְאַרְךָ הַטְּלִית דְּמִיתִי לְרֵאוֹת

פְּסִי זָהָב יָפִים. אוֹר מְזַקֵּק.

סְבֵא שְׁלִי. מוֹרְד בְּזוֹ רְפָאֵל חֻקֵּק.

בשיר זה מתוארת האכזבה של הדובר ושל סבו מן החיים במולדת.

הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך כתוב גם על אמצעי אמנותי אחד המבטא אכזבה זו.

17. קרא את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ

וּמְקַשֵּׁיב־מְקַשֵּׁיב בְּדָרוֹף.

בְּאֵזֶן הַשְּׂמָאֵלִית אֵינֹו מְקַשֵּׁיב

זָכַר לְסִטְיָרָה מְכַפּוֹ שֶׁל אֶס.אֶס.

5 בְּאֵזֶן הַזֹּו הוּא שׁוֹמֵעַ

שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ

אֵף אֵת הָאֵזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְסֵת

לְסִיּוֹטִים שְׁבָאִים לֹו

מְדוֹרָה, מְבוֹנָה, מְאוֹשׁוּיָץ

10 בְּקִרְוֹנוֹת

אָבִי צוֹרַח אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר –

שְׁלוּמֵי טוֹב

וְאַחַר כֵּן הוּא הוֹפֵף אֵת רֵאשׁוֹ עַל הַכַּר הַרְטֹב

וְנִרְדָּם עַל צִדּוֹ הַיְמָנִי

15 נוֹתֵן אֵת אֵזֶנוֹ הַמְתָּה לְבִכְיִי

בְּכִי הַמְהֵלֵף עַל בְּהוֹנוֹת.

מהו המצב הרגשי של האב על פי שורות 11-12? הסבר את דבריך.

הבא מן השיר דוגמה נוספת למצבו הרגשי.

זוגיות ואהבה

18. לפניך שיר ב (המתחיל במילים: "נפרדנו כך") מתוך מחזור השירים: שירי אהב"ה, מאת לאה גולדברג. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

נפרדנו כָּךְ. היטב, היטב חָרָה לִי.
הַעֲרָפֶל בִּינֵינוּ כְּחוֹמָה.
זאת הַטְּפָה שֶׁעַל יָדֵי נֹתְרָה לִי
טַפַּת סִגְרִיר וְדַאי היא, לֹא דְמָעָה.

לְדוֹר הַזֶּה הַבְּכִי הוא כְּלָמָה,
הוא לֹא יִבְכֶּה עַל אֶהְכָּה גּוֹסְסֶת.
בְּיוֹם הַדִּין וּבְלֵילוֹת הַחֶסֶד
אָדִישׁ וְגַא הוא לֹא יוֹרִיד דְמָעָה.

נפרדנו כָּךְ. הַרְחוֹב הַמָּחַ, הַמָּה.
דְּחַפְנֵי אֵיזָה הַלֵּךְ, וּמִנְגֵד
הַעֲרָפֶל תְּלוּי כְּהֵינוּמָה.

מֵאֵין בְּלִבִּי חֶדְוָה חוֹגְגֶת?
אוּלֵי, בְּכֹל זֹאת, זוֹ הֵיְתָה דְמָעָה.

על פי הבית השני בשיר, הסבר את היחס של ה"דור הזה" לבכי.
האם הדוברת בשיר מזדהה עם היחס של בני הדור לבכי? הסבר והדגם את דבריך.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארז ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקים בירק אחר.
מקן הצפרים המחליבות חלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרחיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חזה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרחקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שכשהכל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

תאר את התרבויות המוצגות בשיר.

האם תרבויות אלה מתנגשות זו בזו או שהן משלימות זו את זו? נמק והדגם את דבריך.

בהצלחה!